

EBERKERA

EREDU...

Onurakor derizkiot ebertarrek ere izkuntz zaarraren lantzeari nola ekin dioten jakinaraztea. Eredu bikaina euskaldunontzat: Bi milla urte zear ludian barreiatuak bizi izan diren ebertarrak, egun -arrigarri bai!- beren arabascen aberrian tinkotuta dakuskigu. Aberri txikia, baino aberri. Txoriak naiago beti bere kabi txiki ta txiroa, kaiola aundi ta ederrena baino. Argi dager lurrak soilik aberria sortzen ezteuena, ez eta gorputz-odolak, gogoak baizik. Ebertarrak naiz-ta ludian barrena ostikopean sakabanaturak ibilli bear izan, zoria surkeztu zaienean aisa altxa dute beren ametsetako aberria. Naiz-ta barreiatuak ibilli izan aberri bat zegaten munduan; gogo bat zuten lokarri, amets bat, jomuga bat, onaze bat. Gogo-lotura onak eutsi die batasun arrigarrienean gizaldien zear.

Buruz jokatu dira aberri-aldiztatze ontan. Izkuntza -Kristok orain bi milla urte mintzo izkuntza- dagokion maillan ezarri dute. Esanik ez aberri-izkuntz bezela artu ta agindu dutena. Iepesalen-go eskola ta kaleetan, egun bi milla urte bezela, eberkera entzuten da. Aldizkariak, egunkariak, erratiak, ta egungo bizikeraren azalpen guziak eberkera dute bide bakarra.

Eztute alere lan makala izan eberkera "berritze" edo "egokitze" ontan. Eberkera aspaldidanik ildako izkera zenun. Ondorioz, aurrerapen ta kultur-mailla guzietatik at egonik. Berpiztu bearrean arkitu izan dira, ta egungo jokabidetakako "egokitu" bearrean bates ero. Ze bidetatik jo moldatze arlo ontan ?

Ebertarrek jakin dakizutenez, ludiko bazter guzietatik bildu dira Israel errian. Ingelesak, italiarrak, errusitarak, doixtarak, bakoitza bere oitura, gogo-grina, eta izkerakin. Sartaldeak gizaldien zear ebetar izaerari erantsitako kera berezi ori ezin batbatean erauzi beren baitatik. Are gutxiago europeitar izkuntzetan edandako kultur-giroa. Naiz-ta guziak bein an ezarritu ezker eberkeraz jabetu izan bear, bakoitzak bere errialdeko kutsua damaio. Nola ainbeste joera ta kutsu bide-bateratu?

Bi bide aukera dituzte auzi naastu onen ebakitzeko. Bata mordoillozko eberkera, ta garbi-zalea bestea, arrotz-orbanik gabekoa. Egunkarietan-eta biak naasian darabilzkite. Kultur eta teknika-itzak geienik europeitar errotikoak dituzu, baiño beti-beti europeitar itz orren aldamenen eberkera garbikoa edo ebetar sustraikoa arkituko dezu. Aspalditxotik eduturik duten ebetar iztegian ere berdin jokatu zaizkitzu. Ikusagun ebetar-iztegiako edozein itz: Biblioteka, adibidez: ספרייה (bet sefarim); library, bibliothéque, bibliothek, biblioteca t.b.).

Aldizkarietan eta egunkarietan ere berdin-berdin dagizuteke. Idazlan barruan ingelerazko itz aunitz naastuko dizkitzute baiño ez ondoan edo nota txi batean eberkerazkoa jarri gabe. Onela arian-arian begi-belarrietatik, asmaberri itz oiek bizitza artzen ari dira ta ezpainetara labantzen. Neke aundirik gabe eberkera sartzen-sartzen ari da eta egungo bizikeraren edozein arazoetarako gai egiten. Batasuna ere onelaxe datorkio izkerari.

Gutako batek YAKIN aldizkariko idazlan baten ondoren ERABILLI-ITZAK ikusi zualako muzin egin zuan, onela esanka: "Ori ere euskerari gerta bearrekoa ! Egingo nitek mundu guzian euskerak bakar-bakarrik egiten ditula olakoak. Noski, itz-asmutzen ari zerate ta, esanaia ere ezarri egin bear. Etzirudidak itxurazko gauza!". Eztenkada eman zidaten itz ok, baiño urruno egunean ebetarrek berdin jokatzen zirala jakin nuenean, ta ez gainera jakintz-aldizkarietan, egunkarietan ere bai, bereak eta bost artu bear zituala ta,

auxen dut lantxo onen xede, iztun orreri jipoi bat eman!

Askotan izan ere, gauzak bear luketen eran ikusi nai genituzke. Izkuntz-arlo ontan, euskera beste izkuntzen maillan edo beste izkuntzekin erkatu nai genduke, baiño berez dager onela dakusanaren itsukeri edo miopekeria. Iku-sagun euskera dagoan eran eta eritzi oker asko aldaturen ditugu agiz. Euskera batasun arloan ere askotan berbera gerta oi da. Baita euskera lantze arloan ere.

Batek euskera-euskera bear degula, irentsi ez gaitzaten: bestak berriz, euskera erailtzen ari gerala lantze-joera onekin. Onek erriarentzat bakarrik idatzi bear dala ta euskera errexean noski; arek euskera garbienean egin dala, bestela euskera ikullu ta sukalde gaietarako tresna besterik eztala izango-ta. Bate biduala euskerak sustrai-aberastasun aski bere baitatik kultura edatzeko. Besteak kultura orokar danez gerkerak bidetik doala ta aberkeri itsuegia litzakela euskeraren sustraietatik millaka itz-berri asmatzen astea. Nori jaramon egin?

Biek dute zalantzarik gabe bere egiapurra. Egi da batetik, oraingokoari begira bear zaiona. Zer irabaziko genduke etorkizunerako euskera lantzen lertzea, onek bizi-mailetatik aldegin badigu? Auei, noski, euskera xeetuan egin bearko zaie, eta euskera landua arian-arian eman, aspertu ta goaitu ez ditezen eta irakurtzea nekeegia gerta ez dedin. Ez al da bidezko ta senezko naiz idatzietan naiz egunkarietan itzberrien ondoan itz arrunta edo erdera-itza jartzea? Bidezko ere da mota guzietako aldizkari, idazti ta zernai euskera errikoian azaltzea, inor jipoiu gabe.

Gerokoari ere begira bear zaio. Giza-kondairak jira-bira asko eman oi ditu-ta... Be-arrezko da euskera lantzea, jakin-gai guzietara egokitzea. Kulturadun euskaldunak zer dala-ta beste edo arrotz larretara jo bear? Inoiz gainera eskolak eta unibersidadeak jasoko badira bearezko zaigu gauzak garaiz gertzea.

Bi gauz lortu bear ditugu arazo-mota ontan, biak oso bearrezkoak: lena euskerak erri-erriaren izkuntz bezela irauñ dezala, ots ez dezala eritzi noizpait erri xeak euskera aberats eta jakitunen izkuntz danik; bigarren aberats eta jakin-jendeak ez dezala euskera erri-xearen izkeratzat jo eta arrunten gauz bezela gutxietsi. Ontarako bi euskera motak dira oraingoz beintzat zein baiño zein bearrezkoagoak. Gaur edo biar biak baturen dira ziur-ziurki, batez ere egunkariak eta erratiak eta bestelako egungo jokabideak euskeraren bitartez diardutenean.

Gerkerak bidetik edo euskera-uts bidetik jo bear duan? Zergatik ariate ertzetatik eldu bear au? Geienik erditik joan oi da egia. Berdin ere deritzait arlo ontan. Jainkoari eskerrak joan ere ontara dijoala derizkiot oker ezpanaiz. Bi joera ditugu euskera-lantze arlo ontan: biak etekingarriak. Batak baliteke ertsiegi jokatzea euskera garbizale alderditik. Baita besteak ere arrotz alderditik. Biak dituzte beren arrazoiak, eta ez nolanaikoak. Aurrenekoak euskera "esperanto" bat edo gerta dedin bildur. Bestea euskera izkuntz "extranbotikuren" bat gerta dedin bildur. Zenbait erriak garbitasun-uts aldetik ebaki dute auzi au, eta eztira ez il ez atzera gelditu. Besteak berriz bestetik. Guk nondik? Erdetik uste. Krutwig jaunak nere ustez ba-zuan bere arrazoiak. Euskaldun etzanez buru utsez jokatatu zan. Gu berriz euskaldun izan ta buru-biotzekin jokatzen degu. Ondo atereak dauden itzak, zergatik ez zabaldu, ez erabilli, ez jardun? Jakin-gaietan nork ezta "elerti" ereserti" ta era ontako amaika itz zabalduak onartuko? Zergatik eta beste batek bestela ezinda "sexuala" "soziala" trigonometrikua" t.b. oek bezelako itz-kerak erabiltzen baditu muziñ egin?

Erokeria, alperrikakoa ta kaltegarri derizkiot ba alkar-muturka ariate antzo ibiltzea. Ez dut auzia ebaki detanikan esaten -enuan asmorik ere- baiño gauzak luzaroagoko ikusita beste tankera bat artzen dute. Idatzi ugari eta berez datorkioke euskerari batasuna, egokitasuna, ta zernaitarako trebetasuna.

Baten batek esanaik digu YAKIN aldizkariak ORIXE jaunaren kutsua daramala. Ezteguna euskeraz geren nortasuna agertzen. Egiñiko molde batzuetan edo esitzen gerala. Baliteke nor orrek arrazoi puska bat izatea. Guk ote degu erru guztia? Idaz-tankera, idaz-nortasuna edo estiloa irakurtzeak sortu oi du geienik kerari dagokionez beintzat. Zer irakurri al izan degu guk gazteok Orixe, Zaitegi ta joera ontako beste zenbaiten idaztiak baino? Idazti oiek beren kutsapenez igurtzi edo ikutu izan bagaituzte, gurea ote errua? Idatzi beza beste aibeste onela epaizten gaitunak eta atsegiñez murgilduko gera bere idaztietan. Kutsatu gaitzala orrela dionak.

Onetxek ebakiko lituzke orrelako arazotxo asko. Besteen indarrak desegin bearrean obe lukete batzuk zertxobait geiago egin!

Ona ba eredu ederra eman ebetarrek. Gu baino bi geiago izan dituzte berenekoa altxatzeko, baino baita egundoko oztopoarriak ere. Gaindu dituzte geienik oztopo denak. Iraupen eta kemen arrigarrienaz ordea. Bi milla urte ez lur ez aldekorik egon diralarik, begira zertara iritxi diran!

Bastarrika tar Iñaki

Arantzazu o.f.m.

